

**EMAGUNE:
BAKEAREN ETA ELKARBIZITZAREN INGURUAN ELKARREKIN EGINDAKO
GOGOETAREN ONDORIO BATZUK**

Bilbo, 2016ko Irailaren 30a

EMAGUNE ehuGunereren baitan sortutako ekimen bat da. EhuGune UPV/EHUren eta gizartearen arteko topaleku bat da, estrategikotzat edo lehentasunezkoztat jotzen diren gai sozial, kultural, ekonomiko eta politikoez eztabaidatzekoa. Gai horietako bat bakea eta elkarbizitza da.

2014ko maiatzean ehuGunek proposatu zuen ikusmolde desberdinetako emakumeen topaleku eta gogoetagine bat irekitzea, emakumeok geure ekarpenak egiteko ETak armak utzi ondoren euskal gizartean sortutako egoera berriaren inguruan.

Horrela sortu zen EMAGUNE 2014ko maiatzean. Bi urte hauetan hilean behin edo bi hilean behin bildu gara, eta gogoeta egin dugu emakumeek beste gatazka biolento batzuetan izandako esku hartzeaz, «Ahotsak» esperientziaz, eta, batez ere, aztergai izan dugu guk geuk nola bizi eta ikusten dugun iragana eta gaur egungo abagune hau.

Dokumentu honetan jaso ditugu EMAGUNEn modu jarraituan parte hartu dugun emakumeok elkarrekin egindako hausnarketaren ondorio nagusiak. Taldeko emakume guztiek beren burua feministatzat jotzen ez badute ere, denok uste dugu feminismoa funtsezko baliabide eta tresna dela gizarteaz aztertu eta eraldatzeko, laguntzen digulako kanpotik ezarritako erreferenteak kolokan jartzen, geure burua sendotzen, zapalkuntzak identifikatzen, emakumeen artean elkartasuna izaten eta pentsatzen eta bizitzen dugunari zentzua ematen. Beraz, ikuspegi hori beharrezkoa iruditzen zaigu interpretatzeko zer-nolakoak diren gatazkaren errealitateak eta zer esan nahi duen gizarte demokratiko eta baketsu batean bizitzeak.

Ardatz harturik emakumeen parte hartze soziopolitikoak «euskal gatazka»n eta bakearen eraikuntzan eta finkapenean, gutako bakoitzak bere esperientzia eta iritziak partekatu ditu, eta hortik sortu dira dokumentu honetan jasotako ideiak, errealitateari begiratzeko era jakin bat islatzen dutenak.

«EUSKAL GATAZKA»REN DIAGNOSTIKO ALDEANIZTUN ETA ZABALAGO BATERANTZ

- Euskal Herriaren azken aldiko historian «euskal gatazka» deritzonari baino ez zaio egin aipamena, eta hari lotutako indarkeriari besterik ez zaio erreparatu. Begirada hori murriztailea izan da, eta neurri batean, gure gizartean sustraituta

eta egituratuta dauden beste gatazka eta ezberdintasun sozial batzuen garrantzia ezkutatu eta desitxuratu du. «Euskal gatazka»k arreta soziopolitiko guztia bereganatu du eta itzalpean utzi ditu indarkeria sortzen duten beste egoera batzuk; beste egoera horiei ez zaie garrantzirik eman, eta ez zaie modu berean heldu. Ikuspegi horretatik, iruditzen zaigu beharrezkoa dela Euskal Herriaren iraganaren eta orainaren diagnostiko zabalago eta osoago bat egitea, islatuko duena euskal errealitate aldeaniztunago, konplexuago eta ertz gehiagokoa, hortik abiatu bako egoera baterantz ibiltzen has gaitez.

- Bigarren mailan utzitako gatazka horietako batzuk dira, batez ere, genero desberdintasunek, arrakala sozioekonomiko eta laboralek, erlijio, identitate eta hizkuntza inposizioek eta kultura eta arraza bereizkeriek eragindakoak. Horiek guztiek eragina izan dute, eta dute, euskal gizarteko pertsona askorengan. Gatazka horiek indarkeriarik gabe gaintitzea ezinbestekoa da bakea eta elkarbizitza gure herrian finka daitezen.
- Genero desberdintasunak nonahikoak eta noiznahikoak izan dira, eta dira, euskal gizartean. Ezberdintasun horiek emakumeen aurkako bereizkeriazko eta indarkeriazko jokabideetan oinarritzen dira. Era askotakoak izan daitezke jokabideok (fisikoak, psikologikoak, kulturalak, sinbolikoak eta abar), eta harremanen hainbat arlotan gauza daitezke (harreman pertsonaletan, familian, lanean, esparru politikoan, instituzionalean) eta hainbat modu eta neurritan. Praktika horien agerbiderik gordinena eta ikusgarriena emakumeen hilketa da. Beraz, genero gatazka ere herri honen errealitate historikoa eta etengabekoa da. Bulkada politikoa duen indarkeria azken urteotan gutxitu bada ere, emakumeen aurkako indarkeriazko eta bereizkeriazko jokaerak ez dira desagertu. Hortaz, matxismoa berebiziko oztopoa da bakerako eta elkarbizitzarako.
- Euskal gizarteko desberdintasun sozioekonomikoak eta lan prekaritatea ere gatazka historiko batez mintzo zaizkigu, herri honetako aberastasunen banaketa desorekatua dela eta. Horren ondorioak bereziki larriak dira euskal gizartearen zati handi batentzat. Gainera, urte batzuetatik hona arrakalak handitu egin dira, eta banaketa desorekatu hori nabarmenago egin da: jende gehiago bizi da pobrezian eta laguntzen mende. Euskal emakumeek pairatzen dute oraindik ere prekarizazio eta pobrezia handiena, eta aberastasunen banaketan bereziki agerikoak dira genero desberdintasunak.
- Immigrazioa eta kultur aniztasuna ere gatazka moduan planteatzen dira euskal gizartean, eta kezkatzeko moduko arrazakeria eta xenofobia zantzuak daude. Uste dugu etnozentrismoari buruzko autokritika eta interpelazioa falta direla, nahiz eta, aldi berean, erreakzio eta abegi ahalmen handia ere badagoen, azken aldion herritarren zenbait plataformak erakutsi duten legez. Desberdina den pertsonaren aurrean zelako jarrera hartu eta dibertsitatea zelari kudeatu: gai

hauek zalantza ugari sortzen dizkigute eta gizarte gisa ez ditugu oraindik argitu. Beraz, identitatearen kontzeptura hurbiltzeko bide alternatiboak landu behar ditugu, ikuspegi zabalago eta barne hartzaileago batekin. Euskal gizartean esperientziaz dakigu inposizio identitatarioro eraso bat dela, eta sufrimendu handia sortzen duela. Gure jarrera da identitateak askotarikoak direla, eta ez direla ez estankoak ez homogeneoak, eta guztienganako begirunea aldarrikatzen dugu.

- Era berean, uste dugu euskal gizarteak kanpokoarengana, hau da, beste herrialde batzuegana, pentsaeraz eta ekintzez erakusten duen elkertasuna eskutik helduta joan behar dela gure inguruan bertan jatorriagatik egiten diren bereizkerien salaketa sendoagoarekin. Bereizkeriazko jokabide horiek emakume migratzaileek pairatzen dituzte bereziki.
- Identitatearen gaiari estu loturik, hizkuntza ere gatazkaren beste ardatz bat izan da euskal gizartean, eta eragina izan du harreman pertsonaletan, sozialetan, laboraletan eta kulturaletan. Euskara ikasi eta erabiltzeko zailtasunek —hainbat arrazoiengatik, eta une historiko desberdinetan— frustrazio, ume zurztasun, bidegabekeria eta lekugabetze sentimenduak sortu dizkigu. Kasu askotan, euskara ideologia konkretu batetara lotu izan da eta honek, bere erabileran, prestigio sozialean eta defentsan negatiboki eragin ahal izan du, eta horrela gai hau gizartearen zatiketarako ardatz bihurtu da artifizialki.

ZENBAIT OSAGAI KOMUN IZANGO DITUEN IRAGANAREN ETA ORAINAREN KONTAKIZUN BATERANTZ

- Andre guztiok jasan ditugu gatazka politiko-armatuaren ondorioak eta bertan murgilduta bizi gara denok, baina oso modu desberdinetan eragin eta eragiten digu. Gatazkak gure bizitza, harreman pertsonal eta sozialak eta geure identitatea bera ere baldintzatzen ditu. Hala ere, gatazkarekiko harremanaren neurriak askotarikoak dira: andre batzuek sentitzen dute gatazkak alderik alde zeharkatzen dituela zuzenean; beste batzuek, aldiz, zeharka eragiten diela uste dute.
- Gure abiapuntua da «euskal gatazka»ren gaineko kontakizunen ugaritasun eta baliokidetasuna ona dela. Gure pentsaera horren inguruan ez da beti bat izan; gatazkak berak bilakaera bat izan du eta gure jarrera baldintzatu du. Gatazkaren irakurketa estu, itxi eta muturrekoek hainbat sentimendu sortu dizkigute: ezintasuna, inkomunikazioa, ulertu ezina, itxikeriaren pertzepzioa, autozentsura, haserrea, askatasun falta, beldurra, amorrua, frustrazioa, konfiantza galtzea, nekea eta bihotz estura. Alde onetik begiratuta, batzen

gaituena da aldaketarako gogoia, aurrera egiteko indarra eta bestearen sufrimendurekin enpatizatzeari aitortzen diogun garrantzia.

- Gure gizartean nagusi izan den kultura politikoan alde handia egon da alderdi politikoaren eta herritarren artean, eta horren ondorioz tentsio nabarmena sortu da bi munduon artean: klase politikoak ez dio gizaritari entzun, eta oraindik ere ez dio entzuten. Askotan sektore politikoetatik edo hedabideetatik bultzatu nahi denaren aurka, eta euskal gizartean gatazkaren irakurketa desberdin asko egon arren, gizartea bera ez dago pentsarazi nahi duguten bezain zatituta. Halaber, azken aldion protesta eta aldarrikapen moduak ere aldatu egin dira, dinamika alderdikoietatik harago joanez, eta hori ere positiboa da.
- ETari dagokionez, taldean parte hartu dugun emakumeok zenbait mugarri identifikatu ditugu, hamarkada hauetan eragin zuzena izan dutenak indarkeriari buruzko jarreraren aldaketetan. Aldaketa pertsonal horiek, sozialak ere izan direnak, hainbat modutan mamitu dira: ETaren logika militar eta bertikalari buruzko kontzientzia eta desadostasun gero eta handiagoa izatea; zalantzan jartzea defentsaren ideia borroka armatuaren justifikazio gisa, eta borroka armatuak zilegitasuna galtzea; bakearen aldeko manifestazioetan parte hartzeko moduko ondoreza eta konbentzimendua izatea. Oro har, aldaketa hauek ez dira joan ETaren estrategia aldaketan eskutik; aitzitik, distantzia handituz joan da. ETaren indarkeriak sufrimendu zuzena sortu die biktimei eta haien senitartekoei, eta zatiketa eragin du euskal gizartearen harreman pertsonal eta sozialen eremu guztietan.
- Estatuaren indarkeriari dagokionez, uste dugu errealitate bat izan dela ETaren aurretik eta ondoren, eta jende askok pairatzen duela oraindik ere. Euskal gizartearen parte handi batek hamarkadak daramatza indarkeria hori bizitzen (atxiloketak, torturak, epaiketa politikoak, kartzela, sakabanaketa, erbestea...), eta gizartearen beste parte bat, aldiz, horretatik guztiz aparte bizi izan da. Estatuaren eskubide politiko eta sozialak gero eta gehiago mugatzen joan da, terrorismoa aitzakia hartuta, eta horren aurrean erakundearen eta gizartearen erantzuna ahula izan da. Gainera, diferentziak inolaz ere onartzen ez dituen Estatuaren zentralismoa dela eta, gatazka bere ondorioetatik (hau da, zuzeneko indarkeriatik) harago doa.

EMAKUMEEN PARTE HARTZE AITORTUAGO ETA PAREKATUAGO BATERANTZ: BAKEA BOTEREAREN BANAKETAREKIN

- Euskal Herrian bakea eta elkarbizitza finkatzeko, beharrezkoa da demokrazian sakontzea, eta horrek boterearen banaketa bidezkoa eskatzen du, bai arlo politiko-instituzionalean eta bai sozialean.

- Emakumeok «euskal gatazka»ren eta haren konponbidearen parte gara, baina ikusezina bihurtu dute gure rola, bigarren mailakotzat jo dute, ez dute parekotasun hartu, ez da aitortua izan eta batzuetan gainbegiratu ere izan da. Izan ere, gatazkaren bizipena bera ere genero harremanek zeharkatu dute. Horregatik, euskal andreen parte hartze soziopolitikoak lotura zuzena dauka gure gizartean dagoen boterearen banaketa eta erabilerarekin, eta horrek aparteko azterketa bat eskatzen du.
- Euskal gizartean boterearen ikuspegi estu bat da nagusi, oso lotua arlo politiko-instituzionalari, zeina gehienbat maskulinoa eta maskulinizatua den bere antolaera eta adieraz moldeetan, eta zeinetan emakumeon presentzia eta gure aldarrikapen kolektiboen ordezkaritza txikiagoa den. Andreek oztopo ugari aurkitzen dituzte euskal politikagintzan, eta beren kabuz ekimenak lideratu gura izan dituztenean gizonak haiek gutxiesten saiatu dira, are deuseztatzen ere. Izan ere, elkartasun maskulinoa eta «gizonen arteko itunak» sigla eta ideologia politikoen gaintik daude, eta genero estereotipoek indar handia dute oraindik ere euskal jokaleku politikoan.
- Aldiz, bai lehen eta bai orain, elkarrizketa bidezko konponbidearen alde diharduten herritar soilen elkarte, plataforma eta ekimenetan andreak dira gehiengoak, nahiz eta horrek ez duen ekarri andreek protagonismo handiagoa izatea gatazkarekin zerikusia duten lidergo espazioetan eta erabakiguneetan. Hau da, errazago aitortzen eta sustatzen da emakumeen rola elkarbizitzako espazioetako gizarte-hezitzaile eta bideratzaile gisa, ezen ez subjektu politiko gisa guk geuk ezarritako baldintzetan.
- Boterearen banaketa desorekatua ez da mugatzen erakundeetara eta gobernu erabakietara. Euskal emakumeentzat gizartearen antolamendu patriarkalaren eta mendetasunaren aurkako borroka —andreen mendetasun hori elizako hierarkiak, besteak beste, historikoki defendatu duelarik— arlo guztietan jokatzen da eta oso latza da oraindik ere, gure gorputzean eta gure bizitzan ezartzen dizkiguten baldintza pisutsuak direla eta: beldurrak, familiari eta zaintzari lotutako rola, amatasunari ematen zaion garrantzia, sexu eta ugalketa eskubideei eman beharrean, sexualitate hertsatu eta kontrolatua derrigorrezko eredu heterosexualak baldintzatua, bazterketa lan merkatuan edo laneratze prekarizatua eta ez-parekoa, eta bestelako indarkeria matxistak.
- Patriarkatua bere formak aldatuz eta egokituz joan da, berdintasun irudipen faltsu batek lagunduta, eta horrekin batera fundamentalismo erlijiosoak eta kontserbakortasuna ere hedatuz eta sendotuz joan dira azken urteotan. Horiek guztiak bakearentzako eta elkarbizitzarako mehatxuak dira, emakumeei asko gogorrago erasotzen dietenak eta beste mehatxu guztiei bezain irmo erantzun behar zaienak.

AZKEN GOGOETA

Hasieratik adierazi dugun moduan, dokumentu hau, bi urtez garatu ditugun hausnarketa eta eztabaiden sintesi bat da. Ez da dokumentu itxi bat, eta ez dugu burutzen dugun diagnostikoa ixteko inolako helbururik. Beste emakume batzuekin eta euskal jendartearekin eztabaidak abiatzeko erreminta izan dadila gustatuko litzaiguke, bakea eta elkarbizitza bezalako kontzeptuen gaineko ikuspegi irekiago eta barneratzaileagoak bultzatuko dituelarik.

Normalizazio politikoa bezala ulertzen dugunera heltzeko bidean, egiteko, eztabaidatzeko eta proposatzeko asko dagoela badakigu. Ideia hauekin, zintzilik dagoen eztabaida sozialari ekarpena egin nahi diogu eta emakume guztiak modu aktiboan parte hartzera gonbidatu eta animatu nahi ditugu.